

GERMAANSCH VOLKSGELOOF

DE SAGE PLEEGT HEEL WAT GODS-dienstig volksgeloof te verbergen, meer dan men vermoeden zou; ook oud-heidensche gebruiken of rechtsvormen. Eén is in dit opzicht zóó merkwaardig, dat ik er bij stilstaan wil, temeer omdat het „verhaal,” de „legende,” of hoe men 't noemen wil, ook in ons land goed bekend is. De Westfaalsche lezing is als volgt:

Te Bödefeld leefde een moeder met haar eenige dochter. Het meisje was zeer verwend, en indien 't gebeurde, dat zij een wensch niet ingewilligd kon krijgen, ontzag zij zich niet, haar goede moeder in 't gelaat te slaan.

Het meisje stierf jong, en werd op 't kerkhof te Bödefeld begraven. Doch hoe ontstelde de koster, toen hij, eenige dagen later, zich naar de kerk begevende om het Angelus te kleppen, de rechterhand der doode buiten 't graf zag steken! Hij liep naar den pastoor, en deze, terstond komende, boog de hand weder onder de aarde. Doch spoedig herhaalde zich 't voorval, de doode hand, thans zwart geworden, stak weer uit. Tenslotte meende de pastoor, dat men hierin een straffe hand Gods moest zien; hij liet de hand afsnijden, doch gaf bevel haar te bewaren.

De Westfaalsche sage is bijzonder nauwkeurig en precies; zelfs het jaartal wordt genoemd: 1722, en de naam van den pastoor, Montanus, die van 1721—1743 de parochie diende. Hij was een buitengewoon goed, zelfverloochenend en vroom man, wiens nagedachtenis lang in eere bleef; zoo is 't geen wonder, dat „de pastoor van Bödefeld” dezelfde als „pastoor Montanus” is geworden en elke daad van belang op zijn rekening werd geschreven. En tot overmaat wordt het akelig reliëf, de zwarte vrouwenhand, op het kerkelijk archief te Bödefeld bewaard, en Dr Groeteken, de verzamelaar der Westfaalsche sagen en legenden, heeft haar gezien voor oog!

Hoe zit dit? Ik bedoel niet: de stelligheid dezer legende, doch haar motief.

De ouderen onder ons hebben een soortgelijke geschiedenis wel in hun jeugd eens hooren vertellen, bijvoorbeeld door een dienstbode of knecht, die gewoonlijk de trouwe bewaarders der mondelinge overlevering zijn. Ik herinner mij daarbij, dat het meteen als dreigend voorbeeld diende voor kinderen, die wat spoedig met hun vuistjes klaar stonden. Toen ik nu de sage van Bödefeld las, vroeg ik mij af: vanwaar deze verbreiding? En ik sprak er over met een Nederlandsch rechtsgeleerde, die zich zeer voor *folklore* interesseert.

Wat hij mij mededeelde is belangwekkend genoeg. Heel waarschijnlijk hebben we hier te doen met een *oud-Germaansche eedsformule*, die onherkenbaar werd in het verhaaltje van het moedwillig kind: alleen het element van wraak of straf bleef behouden. De eedsformule als zoodanig leeft echter vermoedelijk nog zelfstandig voort en wel in een hoogst opmerkelijke uitdrukking, in Noordholland gebruikelijk: „Armen en beenen buiten 't graf, als dit of dat wat ik zeg niet waar mocht blijken.” Of, afgekort en in de streektaal: „Armen en bieten boiten.”

58

De spreker, die verklaart, dat zijn „armen en bieten boiten 't graf” mogen steken in geval dat hij liegt, bindt zich ontegenzeggelijk door een zekeren vorm van eed. Ik zou wel gaarne eens willen weten of ook in andere provincies deze uitdrukking nog gebezigd wordt, en of daarnaast het verhaal van het kinderhandje voorkomt. Misschien wil iemand mij daarover eens schrijven, als hij een mededeeling kan doen? Ik zou hem zeer verplicht zijn.

Goed beschouwd, moet het Germaansche volksgeloof, ook hier te lande in afgelegen streken, doch vooral in Duitschland, een taaier leven hebben bezeten dan misschien wel ooit is gedacht. Wellicht is de gemakkelijheid, waarmede men zich thans aan begrippen als het Walhalla e.d. weer aanpast, deels hieruit te verklaren.

In de sage is de dondergod Thor een Duitsche reus geworden. Maar Thors bekende attribuut, de hamer, is ook het zijne. De leden van de familie Von Wolmeringhausen, zoo heet het, muntten uit door hun buitengewone lichaamskracht. Ze hielden dan ook vriendschappelijken omgang met het geslacht Wolf von Freienstein, die heusche, werkelijke reuzen waren, en dat nog om 1500! Hun burchten stonden op een half uur afstands; ze plachten elkander 's morgens te wekken door hun geweldigen hamer tegen den burchtmuur te gooien, zoodat alles in de kamers dreunde en kraakte.

— — — — —
Geheel en al Germaansch-heidensch, zelfs niet eens in het kleed der sage gehuld, is de voorstelling van de *godenbrug*.

Over het Rothaargebergte, (ten Zuiden van Schmalenberg; Latrop is het laatste Saksische dorp aan dezen kant) loopt de oude grensscheiding tusschen Saksen en Franken. De Franken waren de eersten om onder de Merovingers het Christendom te omhelzen. En als men Saksers van nū aanschouwt, en bedenkt, dat hun voorvaderen uit den Merovingischen tijd de kenmerkende Saksische eigenschappen in nog grootere mate bezeten hebben, dan kan het niet bevreemden, dat de kerstening in hun midden traag vorderde.

Nu zegt de sage, dat men soms bij avondschemering, van Fredeburg naar het Zuiden kijkende, boven het Rothaargebergte de machtige *godenbrug* ziet. Over deze brug hebben de goden de wijk naar Saksenland genomen, toen Frankenland zich tot het Christendom had bekeerd. Het kan gebeuren, dat op de nevelige brug blanke helmen en schilden in de avondzon blinken; Wodans hooge gestalte reikt tot aan de wolken; Freya, zijn goddelijke gade, zit naast hem en spint aan haar gouden rokken. Als 't donker daalt, neemt Heimdall de maan als een hoorn in de hand, doch geen klank wordt daaruit vernomen. Licht zwevend gaat Baldur over de brug, doch de booze Höder komt; hij bestrijdt Baldur en overwint hem. Dan verdwijnt de brug in 't duister.

Maar, voegt de sage er nog aan toe: menschen, die edel en rein van gemoed zijn, schouwen over de brug heen in het lichte hemelhuis der goden. En wie zeer scherp let, merkt op, hoe de goden hen wenken, om tot hen te komen . . .

H. K.—v. O.